

N:o 24.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 April 1875, kl. 11 f. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 9, med anledning af Herr C. E. Hjelm's motion: Om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af undervisning åt döfstumma.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till Utskottet remitterad motion, N:o 135, har Herr *C. E. Hjelm* på anförda skäl och antaganden föreslagit, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville dels låta utreda huru de döfstummas antal inom läroåren i riket förhåller sig till befintliga platser vid skolorna för de stumma, och dels, derest vid nämnda skolor utrymme saknas, vidtaga erforderliga åtgärder för att alla döfstumma barn i landet må kunna vid dem få lära sig läsa och skriva m. m.

Utskottet har ansett sitt åliggande vara att i främsta rummet, så vidt dess krafter medgäfv, sjelf söka åstadkomma den af motionären önskade utredningen, och får nu framlägga resultatet af dessa sina försök, dervid det icke torde vara obefogadt att kasta en blick tillbaka på tillkomsten och utvecklingen af våra döfstumma-anstalter, emedan sjelfva gången deraf otvifvelaktigt erbjuder mångt moment, som är af vigt för ett riktigt bedömande af det föreliggande ämnet.

År 1807 stiftade Direktör Pehr Aron Borg genom enskilda medel en anstalt i Stockholm för döfstumma barn, och lyckades snart genom sina ädla och kraftiga bemödanden för dessa vanlottade likars upplysning och undervisning så väcka det allmänna intresset och erkännandet, att denna inrättning vid 1809—1810 årens riksdag öfvertogs af staten, i det ett anslag af 5,000 R:dr beviljades densamma, med vilkor att 13 elever, 1 från hvarje stift och 1 från Stockholm, der skulle erhålla fri vård och undervisning; anstalten flyttades sedermera till lägenheterna Manhem, Manilla holme och öfra Manilla å Kongl. Djurgården samt utvidgades

Bih. till Riksd. Prot. 1875. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 17 Häft.

och utvecklades alltjemnt, under det att årliga statsanslaget tid efter annan höjdes, tills detsamma år 1863 uppnådde sitt nuvarande belopp: 81,000 kronor. Längre var denna anstalt den enda i sitt slag i riket, tills på 1860-talet en större lifaktighet och verksamhet i denna riktning uppstod och kraftigt utvecklade sig; på en och annan ort hade enskilda inrättningar i mindre skala uppstått, grundade — liksom den första i *sitt* ursprung — på ringa eller inga materiella tillgångar, men på ädelt, uppoffrande och förtröstansfullt nit; landstingen togo nu i allmänhet värd om dessa eller bildade sjelfva nya, så att år 1867 förefunnos, utom Manilla, 5 st. anstalter med 138 elever, 1868 9 st. med 188 elever, 1873 10 st. med 329 elever och för närvarande uppgå de till 12 st. med 393 elever. Landstingen erhöles i sin ordning vid dessa sina bemödanden understöd af staten, då vid 1867 års riksdag beviljades ett anslag af 20,000 R:dr, som 1872 höjdes till 30,000 R:dr och 1874 till sitt nuvarande belopp 40,000 R:dr, och från hvilket, enligt Kongl. brefvet af den 8 Mars 1868 årligen tilldelas dessa anstalter ett belopp af 100 kronor för hvarje elev, som åtnjuter full vård och undervisning, samt 50 kronor för elev, som endast begagnar undervisningen. De sålunda för närvarande befintliga anstalterna för döfstumma äro:

Institutet å Manilla vid Stockholm med	157 elever.
Tysta skolan i Stockholm med	22 ”
Persborg inom Erkestiftet med	9 ”
Hjorted inom Linköpings stift med	30 ”
Sofielund inom Westerås stift med	20 ”
Fahlun ” ” med	25 ”
Fredriksholm inom Wexjö stift med	40 ”
Skånes anstalt vid Lund med	82 ”
Carlskrona med	66 ”
Haga i Göteborg med	35 ”
Nya Varfvet i d:o med	23 ”
Wermländska institutet med	21 ”
samt Hernösand med	20 ”

eller tillsammans 13 anstalter med 550 elever.

Huruvida en eller annan af de öfriga anstalterna skulle kunna öka sitt elevantal, känner Utskottet icke med säkerhet, och lärer detta i alla händelser ej kunna ske i någon större utsträckning, men hvad institutet å Manilla beträffar, har Utskottet sig bekant, att utrymme derstädes både finnes och varit begagnadt för ett vida större antal, uppgående t. ex. 1869 till 191 st. och 1872 till 197 st. eller fullt 40 st. mera än för närvarande, ehuru styrelsen af ekonomiska skäl sett sig nödsakad att nedsätta antalet; om man kunde antaga att dessa skäl vore af öfvergående natur eller på annat sätt kunde afhjelpas, skulle sålunda de vid

samtliga anstalterna befintliga platserna uppgå till 590 st. i stället för de ofvan upptagna 550 st.

I sammanhang med denna redogörelse för elevplatsernas antal torde kanske böra i förbigående omnämnas, att de årliga afgifter, som för elever erläggas, äro mycket vexlande, icke blott vid särskilda anstalter utan äfven vid samma anstalt, beroende af dels elevens förmögenhetsvilkor, dels hans hemmahörande inom eller utom länet eller stiftet. Så uppgifves nämnda afgift vara:

Vid Manilla	300 Kronor.	
” Tysta skolan i Stockholm	300	”
” Hjorted	200 à 250	”
” Nya Varfvet	150	”
” Haga	160	”
” Sofielund	100 à 200	”
” Fredriksholm	200	”
” Skånes anstalt	100 à 200	”
” Carlskrona	50, 100, 125, 150 à 200	”
” Hernösand	25, 50 à 100	” och
” Falun	100	”

Beträffande åter den andra för ifrågavarande utredning nödiga faktorn, eller antalet af inom läroåren varande döfstumma barn inom landet, så är detta naturligtvis beroende på bestämmandet af gränserna för den egentligen bildningsbara — den för undervisnings emottagande lämpligaste — åldern; i detta afseende tyckas väl något skiljaktiga meningar vara rådande hos herrar fackmän, men skiljaktigheten är icke af någon särdeles stor betydighet, och Utskottet anser sig utan fara för något egentligt misstag kunna antaga, att gränserna för den lämpligaste undervisningsåldern äro de, som framgå af det i reglementet för Manilla allt ifrån dess utfärdande kvarstående stadgandet: *att elev bör vid antagandet vara 10 à 15 år*, jemfördt med bestämmelsen vid nämnda institut, *att fullständig lärokurs räcker i sex år*; härigenom begränsas tydligen den lämpligaste undervisningsåldern af det 10:de och det 21:sta lefnadsåret; men deraf följer återigen ingalunda att — på det alla inom läroåren varande döfstumma barn må kunna erhålla undervisning — plats i läroanstalterna samtidigt måste finnas för alla dylika i åldern 10—21 år, utan är det — under i öfrigt normala förhållanden — tillräckligt, om nämnda anstalter hafva så många platser som motsvara antalet barn i den rätta *antagnings*-åldern, d. v. s. 10—15 år. Af “Befolknings-statistiken” för år 1870 (Tab. 7) finner man, att antalet döfstumma i åldern 10—15 år då utgjorde 505, men enär statistikens 10—15 betyder: *från* det 10:de året, under det Ma-

nilla-reglementets enahanda beteckning antagligen menar: *från och med* det 10:de året, torde nämnda antal böra med $\frac{1}{5}$ förökas och sålunda antagas till omkring 600. Otvifvelaktigt är dock, att en del af dessa på enskild väg erhålla undervisning i hemmen eller annorstädes, samt att äfvenledes en del, genom bristande fattningsgåfva i öfrigt, äro oemottagliga för all undervisning, hvarföre icke fullt hela detta antal kommer att belasta anstalterna. Då nu dessa — såsom ofvan är visadt — för närvarande upptaga 550 elever och skulle kunna rymma ända till 590, är det klart att — under i öfrigt normala förhållanden — anstalterna skulle kunna motsvara behovet samt klagan öfver bristande utrymme vara obefogad. Men denna klagan, för hvilken nu under behandling varande motion gör sig till målsman, höres dock från mer än ett håll, och icke minst högljudt från fackmännens sida; den måste väl ega *någon* grund. *En* orsak dertill skulle man väl kunna söka deri, att läroanstalterna äro ojemnt fördelade öfver landet, då t. ex. inga sådana finnas inom Skara, Kalmar, Wisby eller Strengnäs stift; men då Manilla emottager elever från alla orter, och då åtminstone en del af de öfriga inrättningarne äro tillgängliga äfven för döfstumma utanför eget län eller stift, så kan detta förhållande icke väga så särdeles tungt. Rätta grunden måste otvifvelaktigt sökas deruti — och angifves äfven i fackmännens berättelser — att, från den tid, Manilla-institutet *ensamt* verkade med ett otillräckligt antal platser och ännu icke erhållit medhjelpare i de senare uppvuxna anstalterna, kvarstå en stor mängd öfverårige, som förut icke kunnat erhålla undervisning, men som tränga sig på anstalterna — till hinder för de i den lämpligaste åldern varande äfven derigenom, att de ofta derstädes kvarstanna utöfver den eljest bestämda undervisningstiden af 6 år. Till huru stort antal dylika öfverårige förefinnas vid samtliga anstalterna och hvad inverkan de haft på fördröjd intagnings-tid för öfrige elever, är Utskottet icke i tillfälle att uppgifva, men vid Manilla ensamt finnas för närvarande 18 elever, som vid intagnings-tiden voro öfver 15 år, samt 4, som vid institutet kvarstått öfver 6 år, under det att af samtliga 157 elever 92 äro födda före år 1860, och bland dessa 2:ne så tidigt som år 1844.

Om Utskottets här ofvan gjorda antagande är riktigt, att — under normala förhållanden — våra döfstumme-anstalter ega ett fullt tillräckligt antal platser, bör den nu varande svårigheten med de öfverårige visserligen kunna betraktas såsom öfvergående och under någon längre eller kortare tidrymd sig sjelf utjemnande, men denna tidrymd kan blifva lång nog, och omständigheterna äro så ömmande — ehvad man ser på de öfverårige eller de yngre, för hvilka dessa stå till hinder — att förhållandet väl kräfver att allvarligen beaktas och undersökas. Den tid som för undervisningen förloras är tydligen af vida större vikt och värde, i fråga om den i lämpligaste åldern varande än i fråga om den öfverårige, i samma mån som mottagligheten hos den förre är högre än hos den senare; och det torde måhända kunna sättas i fråga, huruvida ens mottagligheten i allmänhet hos den öfverårige medgifver

bibringandet af mera än ett visst ringa mått af undervisning, hvilket måhända under en jemförelsevis kort tid kan uppnås, men utöfver hvilket man icke förmår komma, om än en betydligt längre tid användes. Skulle så vara förhållandet, är det äfven klart, att undervisningskursen för de öfverårige utan synnerlig skada skulle kunna till tiden inskränkas, hvarigenom åter upphörandet af det — på deras närvaro vid instituten beroende — anormala tillståndet väsendtligen kommer att påskyndas.

Utskottet, som naturligen icke eger erforderlig sakkännedom för att våga ett omdöme i detta hänseende, anser emellertid att en fullständig utredning i denna riktning bör företagas, innan man ifrågasätter en utvidgning af våra döfstummeanstalter, som icke utan dryga kostnader för staten eller kommunerna kan åstadkommas, och som efter Utskottets förmenande skulle visa sig alldeles öfverflödig, när efter någon kortare tid allt hade inträdt i det normala förhållandet.

På grund häraf får Utskottet hemställa, att *Riksdagen ville vid Herr C. E. Hjelms motion fästa det afseende:*

*att Riksdagen beslutar aflåtandet af en underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida de öfverårige elevernas afgång från döfstummeanstalterna lämp-
ligen skulle kunna påskyndas, så att derigenom tillfälle beredes för alla inom läroåren varande döfstumma barn att komma i åtnjutande af undervisning, samt i motsatt fall för Riksdagen föreslå de åtgärder, som kunna leda till nämnda måls vinnande.*

Stockholm den 30 April 1875.

Å Utskottets vägnar:

Robert De la Gardie.

Reservationer:

af Herr *E. von Schoultz*: "Då jag hyser den åsigt, att den af Utskottet föreslagna åtgärden, beträffande Herr Hjelms motion, icke är tillfyllestgörande för vinnande af det åsyftade ändamålet, så kan jag icke heller biträda det beslut som Utskottet i ärendet fattat.

Af den utredning, som, på grund af från vederbörande embetsmyndigheter erhållna meddelanden och uppgifter förelegat till Utskottets ombepröfning, och hvilken utredning omfattat ej allenast de i läroanstalterna befintliga antal af döfstumma elever samt utfallande respektive statsbidrag jemte dermed i sammanhang varande omständigheter, utan äfven undervisningen och sättet för densammas meddelande, framgå, enligt mitt förmenande, dels förhållanden som i samverkan försvåra tillträdet till i fråga varande skolor för bildningssökande elever, dels sådana hvilka på hindrande sätt inverka vid undervisningens meddelande. Af de förhållanden, hvilka tillhöra den förra kategorien, har Utskottet hufvudsakligen fäst afseende dervid, att i läroanstalterna finnas äfven upptagna öfveråriga elever, anseende sig Utskottet böra lemna å sido de förhållanden hvilka ligga inom den senare kategorien. Att på detta sätt begränsa nämnda utlåtande kan jag för min del icke biträda, ty då motionären yrkar deruppå, att vid skolorna utrymme "bör beredas till det omfång, att alla döfstumma barn i landet" uti de förrnämnda må kunna upptagas, och härmed sammanlänkar det yrkande, att barnen äfven må i dessa läroverk "få lära sig läsa och skriva m. m." eller, med andra ord sagdt, erhålla den för dem nödiga undervisningen; så synes för mig uppenbart, att Utskottet egt ett väl befogadt åliggande att, med begagnande af tillgängliga materialer, låta en granskande uppmärksamhet omfatta ej blott befintliga elevplatser och öfveråriga elever, utan äfven anordningen beträffande undervisningen, af hvilken anordning verksamhetsförmågan i så väsentlig grad betingas. Sistnämnda granskande uppmärksamhet har jag, för min del, funnit vara desto mera behöflig, som offentliga afhandlingar och uttalanden från fackmännen tillräckligt ådagalägga, att flera förhållanden beträffande våra döfstummanstalter, hvilka tillhöra nu senast omberörda kategori, och som äro af ingripande vikt och betydelse, påkalla ett omsorgsfullt öfvervägande samt vidtagande af derpå grundade anordningar af så väl staten som kommunerna. Hufvudsakligen med hänsigt till sistnämnda förhållanden, hvilka jag ansett äfven böra underställas statsmakternas ompröfning, är det som jag finner den af Utskottet föreslagna åtgärden tillfyllestgörande, till följd hvaraf jag, såsom först yttrades, icke heller kan biträda det beslut som Utskottet i ärendet fattat."

af Herr *I. Asklöf*: "Då den motion, hvilken ligger till grund för Utskottets föreliggande utlåtande, har till föremål att hos Kongl. Maj:t begära en utredning i

det syfte, att alla i skolåldern befintliga döfstumma barn måtte beredas tillfälle till nödig undervisning,

då *Utskottet* i detta utlåtande förebragt *nöjaktig utredning i ämnet*, hvaraf ock visar sig, att i de redan nu befintliga undervisningsanstalter för döfstumma motionärens afsigt kan uppfyllas,

då motionären ej framställt något yrkande om ytterligare understöd af staten för behovet,

då vidare Utskottets utredning visar, att staten bidrager med ett anslag af 100 kronor för hvarje barn, hvars målsmän sakna nödiga tillgångar, och då, efter mitt förmenande, kommunerna böra likasom hittills anses skyldiga deltaga i sådan kostnad,

kan jag, för min del, ej finna, att Utskottet egt grundadt skäl för att tillstyrka Kammarén besvara Kongl. Maj:t med skrifvelse i detta ämne.“